

Когато преди век, на втори януари 1920 г., в Петровичи (селце край Смоленск) се ражда момченце, едва ли някой е предполагал, че малкият Исак Юевич Азимов, а след преселването в САЩ на семейството му през 1923 г. - Айзък Азимов, ще стане световна величина, жалон в научната фантастика и блестящ популяризатор на научно-техническото познание.

Деветнадесетгодишен, Азимов публикува първия си научно-фантастичен разказ, а две години по-късно, с разказа си "Падането на нощта" се нарежда сред класиците в жанра. Творческото му наследство е огромно, наброява близо 450 книги - от науката до Шекспир, но си е спечелил любовта на читателите най-вече с научната фантастика. С топло чувство, малко ирония и може би не без известна професионална завист, преди половин столетие неговият събрат по перо Артър Кларк пише: "Той има четири електрически машини и може да печата едновременно четири книги с две ръце и два крака. Заради него цели гори са превърнати в хартиена маса. Азимов е екологическа катастрофа. И все пак, той не е робот."

Цялото творчество на А. Азимов представлява една грандиозна картина на по-близкото и по-далечно бъдеще, очакващо земната цивилизация и човешкия род. Събитията се развиват както на Земята, така и в открития космос, на близките планети и в пределите на цялата галактика. Буквално почти със всяко свое произведение авторът налага основната си идея - човечеството ще оцелее, ако се разгърне в пространството, ако напусне своята земна люлка и се разсели из необятния космос. В романа "Краят на вечността" тази идея изкрystalизира в обрисувването на алтернативен вариант - човекът се научава да прави преходи през времето, без да се налага да навлиза в нови пространства, т.е. без да напуска Земята. Това се оказва задънена улица, неводеща за никъде. Вкопаването под повърхността и самоизолацията ("Стоманените пещери") обричат земната цивилизация на регрес и отмиране. Пътят е само един - овладяване на нови светове и разселване на човечеството.

Азимов формулира трите закона на роботиката, които илюстрира със ситуациите, залегнали в сюжетите на по-голямата част от произведенията му. Тук проличава не само един блестящ писател фантаст, но и пламенен хуманист и борец против ксенофобията и технофобията. Героите в емблематичния му сборник от разкази "Аз, роботът", в повестта "Двестагодишният човек", както и в поредицата романи за роботите, се оказват в много случаи по-човечни от самите човеци. Налице е горчивото прозрение на големия писател, че човечеството ще трябва да разчита на роботите за собственото си оцеляване. Авторът те принуждава да се замислиш върху редица морални стойности и ценности, фундамент на човешкото битие, защото той не моделира идеални роботи, той моделира идеалния човек.

Айзък Азимов яростно се отвращава от идеята за психосондиране - грубото посягане върху собственото "Аз" на личността ("Космически течения"). Той ненавижда диктаторските режими - авторитарни и тоталитарни, светски или теократични. С цялото си творчество се изяснява като убеден демократ, защитава идеята, че хората трябва да имат свобода на избора, свобода на мисълта и волята си. Обществата, които се крепят на насилието и диктатурата, са обречени на деградация на нравствените устои, на цялостния стопански и културен живот, и в крайна сметка - на разпад и отмиране. Ярка илюстрация на това е култовата сага от седем книги за "Фондацията".

Творчеството на Азимов издава и решителния противник на религиозния фанатизъм и мистицизъм, на спекулацията с нагласата на хората да виждат свръхестественото в необяснените неща. За него служителите на култа винаги са били ретроградна сила или маши за осъществяването на нечии интереси ("Падането на нощта", "Фондацията").

Писателят не смайва своите читатели с шокиращи описания на авангардни технически изобретения или супертехнологии. За него не са характерни евтини литературни екшъни - като грандиозни битки с извънземни или междузвездни войни. Извънземните са сравнително рядък персонаж в творчеството му. При описанието им като герои, авторът влага чисто човешки черти и качества, дори когато са

представители на нехуманоиден разум. Нещо повече - тяхната хуманност е критерият, който хората трябва да следват.

Великият фантаст прокарва идеята за нова наука - наука за предвиждане на бъдещото развитие на човечеството, на основата на анализ на сложни математико-статистически зависимости между социалните явления. Необясним е фактът защо я нарича психоистория. Тази наука е известна на съвременния образован свят като футурология и мястото на Айзък Азимов е сред нейните основатели. Фантастиката на Азимов е фантастика-предупреждение. Той не рисува сладникави утопии на бъдещето. Обществата, които ни представя, са динамични, всяко със своите проблеми, които трябва да бъдат решавани. Авторът особено акцентира на социалните проблеми, породени при един или друг вариант на развитие. Едни са проблемите в роботизираните общества ("Голото слънце", "Роботите на Аврора") - отчуждение между хората, разрушаване на семейството като социална единица и липса на взаимна връзка между поколенията, дори отвращение от пряк човешки контакт. Други са проблемите при едно самоизолирано се земно общество - пренаселеност, снижаващ се жизнен стандарт, страх от открити пространства ("Стоманените пещери"); или чувство на безперспективност и обреченост ("Звезди като прах", "Камъче в небето"). Трети са проблемите, породени от подчиняването на едно човешко общество от друго ("Космически течения"). Но на Азимов е чужд и песимизмът - антиутопията не е характерна за творбите му.

На 6 април 1992 г. приключва жизненият път на този литературен титан. Произведенията му, обаче, ще останат безсмъртни, те ще възбуждат истинска естетическа наслада у интелегентните читатели.

Свежите образи, майсторски изградените сюжети, неочакваните ситуации, загадките и проблемите, които се решават, говорят за дълбок и проникателен ум, обемащ и отразяващ глобалното в живота и света. Творчеството на Азимов е удостоено с най-престижните награди за жанра - "Небюла" и "Хюго". То е антипод на евтините и повърхностни фентъзи екшъни, връх, към който трябва да се стремят сегашните и бъдещите поколения фантасти, литератори и популяризатори на знанието.

По идея на съпругата на писателя - Джанет и американския му литературен агент, се създава проект за продължение на бестселърната поредица за "Фондацията". Привлечени са едни от най-добрите автори на научна фантастика - Грегъри Бенфорд, Грег Бър и Дейвид Брин, които написват романи, развиващи цикъла в направления, в които самият Азимов е чувствал нужда от нови истории. Така се ражда нова трилогия за "Фондацията", сътворена в коловозите на Азимовия стил и колорит, и с голямо умение и любов.

Георги ГЕНОВ

Безсмъртният бард

Айзък АЗИМОВ

- О, да - каза доктор Финис Уелч. - Аз мога да извиквам душите на видни мъртъвци.

Той бе пийнал, в противен случай не би го казал. Разбира се, че бе съвсем в реда на нещата да се понапие малко на ежегодното коледно събиране.

Скот Робертсън, младият учител по английски, си намести очилата и се огледа наляво и надясно, за да разбере дали някой надава ухо на разговора им.

- Наистина ли, доктор Уелч?

- Твърдя. И не само душите им. Аз възвръщам и телата им.

- Не бих казал, че това е възможно - възрази Робертсън открито.
  - А защо не? Чисто и просто въпрос на пренасяне във времето.
  - Имаш предвид пътуване във времето? Но това е доста... м-м-м... необикновено.
  - Не и ако знаеш как.
  - А как става, доктор Уелч?
  - Мислиш, че ще ти кажа? - сниши гласа си физикът. Затърси със замъглен поглед още нещо за пиене, но не намери нищо. - Аз възвърнах доста хора. Архимед, Нютон, Галилео. Горките приятелчета.
  - Не им ли хареса тук? Трябва да са били очаровани от нашата съвременна наука - на Робертсън разговорът започна да му харесва.
  - О, да, така е. Очаровани бяха. Особено Архимед. Отначало си помислих, че ще полудее от радост, когато му разказах малко за нея, но след като поопресних гръцкия си, не ни... ни...
  - Какво не им хареса?
  - Ами различни са културите ни. Те не можаха да свикнат с нашия начин на живот. Чувстваха се ужасно самотни и изплашени. Наложих се да ги върна обратно.
  - Това е много лошо.
  - Да. Велики мозъци, но неадаптивни мозъци. Не са универсални. Затова се опитах да вдигна Шекспир.
  - Какво? - зяпна от удивление Робертсън. Този удар попадна кажи-речи в десетката.
  - Не викай, момчето ми - усмири го Уелч. - Лоши маниери са тия.
  - Да не казваш, че си извикал Шекспир?
  - Да. Трябваше ми някой с универсален ум, някой, който познава достатъчно добре хората, за да може да живее с тях векове след своето време. Шекспир бе такъв. Взех си автограф от него. За спомен, нали разбираш?
  - У тебе ли е? - очите на Робертсън сяха да изскочат от орбитите си.
  - Точно тука - Уелч затършува наред из джобовете си. - А, ето го.
- Някакво малко парче от визитна картичка премина в ръцете на учителя. От едната ѝ страна надписът гласеше: "Л. Клеин и синове, Изчислителна техника на едро." А от другата с неравен почерк бе написано William Shakesper.
- Някакво диво подозрение обзе Робертсън:
- Как изглеждаше той?
  - Не прилича много на образа си от картините. Плешив, с грозни мустаци. Говори със силен акцент. Разбира се, аз направих всичко, каквото можах, за да остане доволен от нашето време. Казах му, че разглеждаме задълбочено неговите пиеси и все още ги играем на сцената. Наистина му казах, че за нас те са най-великите творби в литературата на английски език, може би измежду всички езици.
  - Чудесно. Чудесно - проговори едва-едва Робертсън, останал без дъх от възлудие.
  - Казах му, че хората са написали цели томове с коментари върху неговите пиеси. Всъщност той поиска да види някой от тях и аз му взех един от библиотеката.
  - И?
  - О, той бе очарован. Разбира се, затрудни се със сегашните идиоми и забележки за събитията от 1600 година, но аз му помогнах. Горкото приятелче. Не мисля, че е очаквал такова отношение. Непрекъснато повтаряше: "Господи, ах, милост! Какво ли не може да бъде изцедено от думите за пет столетия? Какво изтезание, струва ми се, че се лее пороеен дъжд от някакъв влажен парцал!"
  - Той не би казал такова нещо.
  - А защо не? Писал е пиесите си по възможно най-бързия начин. Каза, че му се налагало заради фаталните срокове за предаването на ръкописите. Написал "Хамлет" за по-малко от шест месеца. Сюжетът бил стар. Той само го поизгладил.
  - Това е всичко на всичко, което те правят с огледалната повърхност. Само я полират - каза учителят по английски, изпълнен с негодувание.
  - Физикът не му обърна внимание. Бе забелязал чаша недокоснат коктейл на бара, само на няколко стъпки от него, промъкна се предпазливо нататък и изрече през рамо:
  - Казах на безсмъртния бард, че ние дори имаме училищни занятия за Шекспир.
  - Аз водя такива занятия.
  - Зная. Аз го записах в твоя вечерен разширен курс. Никога не съм виждал такова стръвно желание у човек да разбере какво мислят за него идните поколения, за бедния Бил, той си е бил такъв. Той много

се стара.

- Ти си записал Уилям Шекспир в моя курс? - запелтечи Робертсън. Дори и като израз на алкохолна фантазия, тази мисъл го зашемети. И дали тя наистина беше алкохолна фантазия? Изведнъж в съзнанието му започна да изплува образът на плешив мъж със странен говор...

- Не с истинското му име, разбира се - каза доктор Уелч. - Няма значение как се затри. Грешка стана, това е то. Голяма грешка. Горкото приятелче - той пийна от коктейла и тръсна глава над чашата.

- Защо стана грешка? Какво се случи?

- Трябваше да го върна обратно в 1600 година - изрева Уелч възмутен. - Колко унижения според тебе може да понесе един човек?

- За какво унижение говориш?

Доктор Уелч гаврътна коктейла си и едва тогава уцели сърцето на десетката:

- Ами ти, нещастно едноклетъчно, ти го скъса на изпита.

ИЗ ЖИВОТА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ Пловдив

Звездни мигове за дует "Настроение"

Докато се усетим, ето че се изтърколи и тази година. Малко по малко, всеки момент от живота на дует "Настроение" се превръща в неподражаеми мигове, очертаващи живота и дейността му. Замисляйки се над всичко случило се през изминалите 12 години, все по-често си задаваме въпроса: какъв е смисълът на това, което правим? За мен и моята семейна партньорка на сцената отговорът е един: това, което правиш, трябва да е осмислено с две неща, които да присъстват в твоята същност. Нещата, с които се занимаваш, трябва да ти доставят удоволствие или да ти носят пари. Ако едно от двете го няма, по-добре изобщо да не се захващаш с това, което правиш.

С музикалното си присъствие на този свят, дует "Настроение" най-вероятно е получил свише благоволение и привилегията да носи удоволствие не само на себе си, но и на хората, които обичат и разбират музиката. За добро или зло, семейната формация, освен с музика, се занимава активно и със спортна дейност, което е причина за амбицията да се бори за най-доброто място, както на спортните, така и на музикалните сцени.

За нас 2019 година в музикално отношение не е никак по-различна от предишните години. Още в нейното начало участвахме в осмомартенския празничен концерт, организиран от Областния съвет на пенсионерите в гр. Пловдив.

Като една загревка за предстоящите музикални изяви дойде и участието ни в набиращия все по-голяма популярност народен събор на фолклорната песен в Пловдив. Този събор започна като паралелно издание на Роженския фестивал, инициран от Община Пловдив и кметството на район "Тракия".

Истински уважителното присъствие на дует "Настроение" на фестивала на 12 май бе придружено със специално подготвена грамота на брайлов шрифт - като подарък от кмета на район "Тракия" г-н Костадин Димитров, която бе поднесена от организаторите на фестивала за прекрасното ни изпълнение на родопско-македонските песни.

След този пловдивски фурор дойде време да се осъществи и една тригодишна наша мечта, а именно да участваме на може би най-младия и високо квалитетен фестивал в Югозападна България, фестивалът за македонски песни „Фолклорна магия“ в гр. Банско.

Заедно с наши колеги от Пловдив заминахме за Банско. В столицата на двугласното мъжко пеене пристигнахме с чувството, че каквото и да стане в Банско, най-важното за нас е самото ни участие на

банската сцена. Атмосферата, обгръщаща фестивала, е неповторима и изцяло подвластна на измеренията на македонската музика. Като изключим тук-там промъкващите се песни от другите фолклорни области, югозападната звучност преобладаваше навсякъде вътре и около фестивала. При високата конкурентна присъственост на множеството изпълнители, дует "Настроение" се завърна от фестивала с грамота за отлично изпълнение. Извън музикалната изява, за нас останаха като спомен от Банско особено незабравящите се мигове на вечерта, прекарана в града на банската духовност и автентична обстановка.

Дълго време след участието ни в Банско си мислех, че няма да имаме подобни щастливо изживени мигове, но със сигурност съм се заблуждавал. Дори в един момент с моята дуетна половинка бяхме забравили за фестивала на хората с увреждания в гр. Перник. Поради независещи от главния организатор на фестивала, Анита Тараланска, обстоятелства, датата на фестивала беше променяна неколкократно. По стечение НА ОБСТОЯТЕЛСТВАТА, неговата дата НАЙ-НЕОЧАКВАНО съвпадна с рождената ДАТА на дамската половинка на дует "Настроение". Още по-ненормалното в случая бе това, че по същото време мъжката част от дуета трябваше да замине на състезания по велотандемно колоездене в гр. Варна. Дилемата беше кой къде да иде. В края на краищата достигнахме до консенсус дуетът да пее в Перник, а за останалите мероприятия, ако има възможност.

След взетото решение, заминахме за Перник. Екипът на г-жа Тараланска ни посрещна с подobaващото уважение. Осигури ни необходимите условия за изявата и ни остави да се подготвим за излизането ни на сцената. В Перник се включихме с две песни, синбеците на които ни подари неповторимата прима на градската песен Бони Милчева. Наложителното отпътуване от Перник не ни даде възможност да останем за награждаването, но това по принцип никога не е било проблем за нас. Винаги отиваме с нагласата да си изпеем песните, а оценката на журито е била на второ място. Само че на пернишка сцена изживяхме нашите звездни мигове. Рожденият ден на дамското присъствие на дует "Настроение" ПРЕМИНА ПО НАЙ-НЕОЧАКВАНИЯ ЗА НАС начин. Организаторите поднесоха на рожденничката копие на иконата на Йерусалимската света Богородица, заедно със саксия червени рози. Към розите, впоследствие в Пловдив, за дуета пристигна и златният медал за прекрасните песни, изпълнени на пернишката сцена.

Със сигурност, обаче, най-неповторимият миг от Перник за нас ще остане прегръдката на Мими Иванова заедно с дуета, запечатана със снимка за спомен от фестивалния празник.

Тук не мога да не спомена още един миг от прекрасните музикални преживявания на дует "Настроение", този път в града под тепетата. Това се случи на 26 септември, на представянето на книгата "Духът е воля", написана за житие-битиетата на една не малка част наши приятели по съдба. Събитието се състоя в залата на Висшето училище по агробизнес и развитие на регионите (ВУАРР) в Пловдив. След презентацията на книгата, нашият дует подгръ тържеството с изпълнения на песни от репертоара на дует "Ритон" и Фамилия "Тоника".

2019 година със сигурност е значима за нас. По право, в края на годината се случват най-хубавите неща от живота, защото те са най-желани, най-бленувани, най-истински. И навярно е така, чертаейки и припомняйки си случилите се преживени мигове по време на музикалните ни изяви. Краят на годината по принцип е време за равностметка за свършените дела. За дует "Настроение" 2019 година БЕШЕ ДОБРА ГОДИНА, ИМАЙКИ ПРЕДВИД последното ни участие НА МУЗИКАЛНИТЕ СЦЕНИ С КОНКУРСЕН ХАРАКТЕР. Благодарение на финансирането на РО на слепите - гр. Пловдив, участвахме на фестивала за шлагерна и стара градска песен "С песни от свила - минаха години" в Свиленград. И тук, както и на предишните фестивали, не посрамахме пловдивската организация. От Свиленград се завърнахме не с един, а с цели два златни медала, единия от журито, а другия - като оценка на публиката. Като добавим към тях и очарователните благопожелания и покани за ново участие в Свиленград - мисля, че няма какво повече да искаме от живота.

Ретроспекцията на дует "Настроение" НЯМА ДА Е ПЪЛНА, АКО НЕ СПОМЕНА ЗА ПОЧТИ ПОСЛЕДНАТА ни ИЗЯВА. Това се случи на 12-ти ноември, на националния спортно-музикален празник на сляпо-глухите в гр. Пловдив. Вечерната трипесенна изява на дуета вдигна на крака не малка част от присъстващите, които с неудържим възторг запяха заедно с нас прекрасната песен "Бургаски вечери".

Заедно и поотделно с моето дуетно „цвете“ се погъделичкахме и с по едно индивидуално изпълнение. Аз изпах песента на Емил Димитров "Моя страна", а моята половинка зарадва присъстващите с

"Боянският майстор" на Лили Иванова.

Ето така измина 2019 година за дует "Настроение". Следвайки предначертания свише път, направихме това, което можахме.

Надявам се в края на годината, по случай коледните и новогодишни празници, дует "Настроение" със своите изпълнения ОТНОВО да зарадва почитателите на ПРЕКРАСНИТЕ БЪЛГАРСКИ ЕСТРАДНИ И ШЛАГЕРНИ ПЕСНИ.

Кирил ДАМЯНОВ

Велико Търново

Ноемврийски събития

В този материал ще стане дума за няколко прояви през месец ноември 2019 г., в живота и дейността на териториална организация във Велико Търново към Съюза на слепите в България.

Международният ден на слепите

По повод 13 ноември - Международният ден на слепите и Световния ден на добротата, ръководството на Териториална организация на слепите - Велико Търново и членове на Лайънс клуб "В. Търново - Арбанаси" посетихме нашите членове, живущи в ДПЛУИ - с. Пчелище. Както всяка година, така и тази бяхме поздравени от живущите там с пъстра програма от стихове, танци и песни. Председателят на ТО на слепите във Велико Търново - Ненчо Обретенов поздрави нашите членове и благодари на управителката на дома - Ели Апостолова, и на всички служители на дома, за тяхното добро отношение и грижите, които полагат за хората с нарушено зрение. Всички незрящи от дома получиха пакети с хранителни продукти от Териториалната организация на слепите и от Лайънс клуб "В. Търново - Арбанаси", поднесени от представителите на клуба - г-н Румен Рачев и г-н Илиян Клиничев.

Ден на християнското семейство

В есенната утрин на 21 ноември 2019 г., във времето между 10:00 и 12:00 часа, хора от Териториалната организация във Велико Търново към Съюза на слепите в България участваха в честването на светлия християнски празник "Ден на християнското семейство".

По традиция от 14 години насам, бе посетен катедралния храм "Рождество Богородично", състоя се и неформална среща между членовете на площада пред храма. Празникът продължи в Народно читалище "Надежда - 1869", в чиято камерна зала се проведе музикално-песенен концерт за членовете на Търновската организация на слепите, организиран от ТО на ССБ, НЧ "Надежда - 1869" и Лайънс клуб "В. Търново - Арбанаси".

При откриването на празничния концерт приветствие към присъстващите поднесоха арх. Донка Колева - председател на настоятелството на НЧ „Надежда - 1869“ - В. Търново и Илиян Недев - президент на Лайънс клуб "В. Търново - Арбанаси".

В програмата звучаха изпълнения на Катя Миновска - солистка на хор "Царевец" и на Роза Стоева - корепетитор към НЧ "Надежда - 1869" във Велико Търново, както и на вокален квинтет "Емс", с ръководител Аделина Колева.

След концерта, във фоаето на концертно-театралните зали на читалището, благотворителна кампания завърши празничното честване. С лично приветствие и персонален пакет, връчени от Веселин

Георгиев - президент на мрежата от Лайънс клубове в България, Илиян Недев - президент на Лайънс клуб "В. Търново - Арбанаси" и членовете му Румен Рачев и Илия Клинчев, бяха уважени всички присъствали на събитието.

Преживяното остави приятни впечатления с оказаното ни внимание и уважение.

Всички публикации, снимки и видеозаписи за събития в живота и дейността на слепите в старата столица могат да бъдат намерени във Фейсбук, в групата с име, изписано на кирилица: "ТО на ССБ за Община Велико Търново".

Пенчо ВАСИЛЕВ

Силистра

Проведена среща в Дулово

По повод Международния ден на незрящите 13 ноември и Деня на добротата, УС на ТО - гр. Дулово, съвместно с Регионална организация - гр. Силистра, организира среща с представители на Община Дулово и общинската организация на ПП "ГЕРБ" - Дулово. На срещата бяха поставени неотложни проблеми на хората със зрителен дефицит.

Незрящите бяха поздравени от кмета на община Дулово - г-н Юксел Ахмед, и от народния представител от 20-ти избирателен район Силистра - Алтимир Адамов, за проявената смелост, енергия и упоритост, които се налага да проявяваме ежедневно. "Вие виждате със сърцата си, а това е дар, който малко хора притежават. "Поздравителният адрес бе връчен от г-жа Теменужка Великова - общински ръководител на ПП "ГЕРБ" - Дулово.

Председателят на РО - Силистра, г-жа Стоянова, изрази задоволството си от доброто сътрудничество между РО - Силистра и общинското ръководство на гр. Дулово, и подкрепата на ПП "ГЕРБ" - Дулово.

Петранка СТОЯНОВА

ИЗКУСТВО Театър "Вижу"

Мира ПОПОВА

Знаете ли, че съществува такъв театър? Аз вече съм била на едно от неговите представления. Беше по време на един фестивал в читалище "Славянска беседа". Много им ръкопляскаха, а студентката Моника Методиева даже получи награда за актьорско майсторство. Тя беше написала музиката, която

звучеше много приятно.

Спектакълът бе сглобен от различни случки от живота на хората без зрение. Имаше например случка в магазина. Момиче влиза и пита какво сирене има и колко струва. Продавачката казва: "То е пред Вас, вижте го!". Момичето обяснява, че не вижда, и тогава жената започва доста високо и отсечено да декламира. Момичето казва: "Аз не виждам, но чувам добре!".

Интересна беше и случката на улицата. Момиче с китара и с чаша кафе в ръка говори по телефона, определя си среща с някого и казва, че ще чака на спирката. Минава зряща жена, отминава го и изведнъж се сепва: "О, не видях момичето, то сигурно проси." Връща се и пуска в чашата с кафе някаква монета. Момичето изненадано ѝ реагира доста сърдито.

Всичко започнало преди 5 години в училище "Луи Брайл", по проект на Асоциацията на родителите на деца с нарушено зрение. Тогава задачата била децата да се окуражат, да се научат спокойно и уверено да разговарят с непознати хора. Редували се проект след проект, едни ученици си отивали, други идвали, но никой от организаторите не си мислел, че подготвят актьори. Идеята за създаване на театрална труппа се формирала в началото на тази година. Почили се от опита на едни италианци, макар че те работели с възрастни слепи актьори.

"Погледни - п(р)огледни", така се казва нашата пиеса - казва режисьорът Цвета Балийска. - Това е авторски спектакъл. Искаме тази информация да достигне до хората и се надяваме, че точно със средствата на изкуството тя покорява сърцата на хората. За 27 минути - колкото трае представлението, те научават за слепите повече, отколкото от 50 дискусии или 20 филма. Много ни благодарят, казват, че такова нещо не са виждали. Когато са срещали невиждащи хора, не са знаели как да се държат с тях. След представлението мнозина отиват при артистите, поздравяват ги, ръкуват се с тях, разговарят и казват, че отсега нататък ще бъдат по-адекватни."

Първото представление на театър "Вижу" се провело в читалище "Николай Хайтов". След това участвали в един фестивал в Нова Загора, имали и още няколко представления. През септември се качили даже на сцената на новия театър в Националния дворец на културата. Усетили са ползата от представлението и ще продължат да го играят. То е полезно и за младите актьори - дава им самочувствие, прави ги по-уверени в себе си.

КОЛЕДЕН РАЗКАЗ Меденки

Здравка ЕВТИМОВА

Не беше потръгнало кой знае колко с Фани, която дори не се казваше Фани. Но за какво друго са дамите - нали човек трябва с някого да се разделя. Животът е красива, непредвидим, поредица от несбъднати мечти, затова - напомни си Хари - внимавай какво мечтаеш. Нещо много рядко се получава, толкова рядко, че дори не можеш да го забравиш - например как слага в джоба си меденка, най-обикновена за лев и двайсет, и се прибира в очукания блок до гарата. Дори не пие бира, не минава да си купи цигари, само меденката е в джоба. Позвънява, макар че има ключ, отключва. Туп-туп-туп - като удари на кълвач бият стъпките в коридора. Не е сложил мраморни плочи, не е сигурен, че ще се заседи в това тъмно жилище. Защо да хвърля пари, особено за Фани, но кълвачът тича в коридора. Хари отваря вратата много бавно.

- Тате - вика хлапето, още преди да е влязъл. Хари нищо не изрича, думите разглезват децата и, ако искаш ситният червей да стане човек, не му пълниш главата с врели-некипели. Усмивката е по-голяма от лицето на хлапето, по-голяма е от дрешките му, от прозорците и е страшотна, но не бива да

приказваш хвалебствени неща на дребните. Гледай строго, за да внушаваш респект.

- Здравсти, хлапе - поздравява Хари и се навежда. Малката знае къде е меденката, търси я във всички джобове на якето му и я изважда гордо, като че е изкопала още едно Панагюрско златно съкровище.

Повтаря като повреден звукозапис: - Тате, тате!

Ако го попитат има ли нещо хубаво под това гадно, студено небе, Хари ще отвърне: "Няма", но ще си мисли: "По дяволите, има, меденка за лев и двайсет. И този кълвач в коридора, който копае пътека върху цимента. Виж му ума на дребното - радва се на нещо за лев и двайсет."

Хлапето е свикнало, че не бива да дрънка много. Хари го е научил, че е изцеден, че се връща да почива, а не да тича подир капризите на разглезени деца. Ситното знае, че не трябва да го залива с приказки, но той нищо не й е говорил срещу песничките, затова малката започва да тананика:

"Зайченцето бяло, цял ден си играло." Пее фалшиво, съсипва мелодията, но Хари не й казва "Млък!".

Хлапето го поглежда и щедро заявява:

- Тая песен е за тебе.

Майка й не излиза от кухнята. Точно тогава нещо ще загори или ще се разтопи. Хари й е обяснил, че думите са капан за наивници и той отказва да потъне в него. Когато отива в кухнята, тя не го поглежда. Казва се Фани. След нея всички се казват Фани. Жената нищо не изрича, не тананика като хлапето, зарязва яденето да загори, целува го за секунда, дори още по-кратко. Хари не одобрява гозбата, солена е, сам си приготвя здравословна храна. Внушил е на Фани, че не възнамерява да дели живота си с някого. В джоба на престилката си тя е сложила малко листче, понякога е откъснала парче от онези реклами на Кауфланд. Не пише някоя от светлите мъдрости, изобилстващи във Фейсбук. Нарисувала е нещо като лице.

Той си мислеше, че това е усмивката на хлапето.

Хари пътуваше. Пътят беше истинското му семейство. Не му се нравеше да обяснява кога ще се върне, нито къде отива. На връщане се скриваше в апартамента на покойната си баба и усещаше, че там му е много добре. Понякога се чувстваше уморен и се сещаше за кълвача в коридора. Записа си тропота от стъпките на дребното върху циментовия под и вечер, не особено често, разбира се, пускаше клипа по телефона си. "Туп! Туп! Туп" - обаждаше се телефонът. Хари не купуваше меденки, спазваше строга диета, консумираше плодове и зеленчуци, но понякога, не твърде често, разбира се, си спомняше парчето хартия от рекламата на Кауфланд с нарисуваната усмивка върху него. "Зайченцето бяло" му липсваше.

Бе успял да научи Фани на ред полезни неща. Тя привикна да се оправя сама. Не разчиташе на присъствието му, животът е поредица от несбъднати мечти, скъпа, и колкото по-рано го разбереш, толкова по-успешно живееш. В апартамента на покойната му баба гастролираха дами; и всичките се казваха Фани. Някои бяха много повече Фани, отколкото истинската, рисуваха по-красиви усмихнати лица, готвеха само здравословни гозби, без мазнини и захари, дните бяха низ от Фани 1, Фани 2, Фани 3, поредният номер никога не бе от особено значение за Хари.

За Бъдни вечер го бяха поканили на три места, с обещание за любими здравословни специалитети в духа на добрата стара традиция: боб, ошав, сарми и така нататък. Хари вярваше, че случайността показва най-точно правилната посока и реши: написа Ф-1, Ф-2 и Ф-3 върху листчета хартия, хвърли три пъти големия зар от слонова кост, закупен в Сингапур; щеше да посрещне Коледа там, където го пратеше зарът. Времето обичаше Коледа, беше сиво, облачно, все още нямаше сняг. Зарът на Ф2 се оказа най-висок, петица. Ф-2 живееше на "Фритьоф Нансен", високата кооперация, третия етаж. Не се налагаше да полага особени усилия, Ф 2 беше остроумна, практична, впечатляваше се от етикети, върху които бяха отпечатани внушителни цени. Хари купи много скъпо вино, скъпа кутия шоколадови бонбони. Това беше напълно достатъчно.

Вървеше бавно по "Фритьоф Нансен". Апартаментът на Ф-2 беше светъл и топъл, кухнята й - повече от прилична, всъщност нещо типично за всички Ф в телефона на Хари. Вероятно Ф-2 също имаше списък с господата Х-1, Х-2 и тъй нататък, но Хари не придаваше никакво значение на подобен факт. В доматеното семенце той виждаше гнилия домат, изхвърлен в кофата за отпадъци. Беше студено. Хари отмина високата кооперация с третия етаж и апартамента на Ф-2. Повървя пеш, мърморейки "Зайченцето бяло" на студа. По дяволите. Искаше да чуе кълвача, глупавото "туп-туп-туп" по цимента в коридора.

Взе метрото, стигна до одърпаните блокове край Централна гара, защо не сложи плочи в коридора на

гарсонията още преди година? Щеше да чува кълвача още на стълбищната площадка, но това удоволствие струваше пари. Човек не бива да хвърля средства на вятъра, нито да си въобразява празни неща.

Не беше купил меденка, по дяволите.

Позвъни. Имаше ключ от гарсонията, но сигурно Фани беше сменила бравата. Пъкна ключа в ключалката, завъртя. Изщракването го изненада. Фани беше занесена, непредпазлива, не притежаваше нищо ценно, иначе отдавна щеше да го е загубила. Най-ограниченият крадец можеше да я обере с вързани ръце. Хари не бързаше да отвори входната врата.

"Туп-туп-туп" - извика циментовият под. Трябваше да направи нещо още преди две години за този тъмен коридор, по дяволите. Беше му досвидяло.

- Тате!

Той се наведе, но в джобовете му нямаше нищо. В найлоновия плик висяха шоколадовите бонбони и много скъпата бутилката вино за Ф-2.

Детето, точка в розово, розови стари пантофи, розова панделка - затърси в джобовете на палтото му. Лицето му светна, въпреки че не намери нищо - това глупаво дете, с усмивка, по-голяма от студа навън.

- Изгубил си я, тате. Нищо. Ще я намери някое друго дете. На Коледа децата са по-големи от бащите. - После изглежда се досети, че не бива да дрънка глупости и запя - "Зайченцето бяло", равно и много фалшиво. Почти веднага млъкна. Нищо не каза, потупа с ръка джоба, пришит върху гърдите на розовата блузка, и Хари видя: оттам се подаваха бонбони, от обикновени по-обикновени.

- Това ще ядем - лицето на малката се изостри, но само за миг.

- Писах на Дядо Коледа - добави хлапето.

- Ти не можеш да пишеш - каза Хари.

- Дядо Коледа чете писмата и на деца, които не знаят да пишат.

- Няма такива писма.

- Има, тате. Пишеш ги наум. Дядо Коледа получава писмото ти сто пъти, защото си го мислила сто пъти.

Фани я нямаше в кухнята.

- Къде е майка ти? - попита Хари. Оставила е хлапето само.

Отишла е да купи алкохол. Поканила е някого. Хубава е. Намерила е някого, естествено. У-1, може би дори У-2. Съвсем в реда на нещата.

- Мама отиде за меденки в хлебарницата - каза хлапето. - Там не свършват - усмивката му не можеше да се побере в тясната гарсония с гол циментов под в коридора. - Тя си мисли, че като ям меденки, раста по-бързо. Греша. Раста, ако ми ги носиш ти.

- Не е така - прекъсна я Хари, разроши косата на розовата точка, с розовия джоб на блузата, розовите бонбони и дръпна леко розовата панделка. Не биваше да го прави, глезотиите противоречаха на възгледите му за детското възпитание. Малката ще започне да проявява капризи, мозъкът ѝ ще стане торба тръни и ще се репчи насреща ти.

- Мама каза, че си в Африка. Топло ли е там? - Хлапето наведе глава към пода, после изведнъж вдигна поглед към Хари. - Тя също не вярва. Каза ми: "Дядо Коледа не чете писмата на деца, които не знаят за пишат." Но греша.

"Зайченцето бяло" - затаганика Хари. Усети, че пее фалшиво, по-зле от дъщеря си.

- Дядо Коледа е прочел какво му писах наум цяла година. - Малката розова точка гледаше настойчиво баща си. - По-добре не пей. Много е зле.

Той се разсмя, твърде шумно, което не биваше да прави. Това беше в противоречие с принципите му за добрия пример, който следва да даваме на подрастващите.

- Казах на дядо Коледа, че не искам меденка - каза високо хлапето. Опита да се усмихне като Мечо Пух по телевизията, не успя, клепачите му се спуснаха надолу и угасиха нетърпеливия поглед. - Писах му, че искам да доведе тате у дома. Но ти ще си отидеш в Африка. Там е хубаво, нали?

Хари гледаше угасналото лице.

Направи нещо, което нарушаваше всички принципи. Вдигна малката розова точка почти до тавана.

Господи, колко ниски са гарсонията в тези стари блокове. После внимателно я спусна до гърдите си и каза много сериозно:

- Бащите стоят при дъщерите си. Купуват им меденки. Никаква Африка.
  - Но нали мама току-що отиде до хлебарницата? - попита хлапето. - Ей сега ще се върне с пълна чанта.
  - И беше напълно право.
- Хари нищо не каза. В тази стара гарсонiera с ниския сив таван изведнъж се почувства щастлив.

ПРАЗНИЧНО Весела Коледа и Честита Нова година!

Коледните символи

Играчките, с които по традиция украсяваме коледната елха, имат своя забравена във времето история. Притча разказва за тъжния Дядо Коледа, който в навечерието на празника почукал на прага на младо семейство и от сърце помолил родителите да чуят, помнят и разкажат легендата за играчките на своите деца. За да знаят, че те са символ на добрина, любов и благодарност. Зеленият цвят на празничната елха е символ на голямата надежда на човечеството. Острият ѝ връх, насочен към небето, показва посоката на човешката мисъл. Звездата на върха на елхата е "небесният знак на обещаното отдавна... Бог обеща да дари света със Спасител, а звездата бе знак, че обещанието е изпълнено". Свещите по елхата напомнят, че "Христос е светлината на света". "Когато виждаме запалената свещ, си спомняме за този, който измества тъмнината", завещал Добрият старец. Венецът символизира вечната природа на любовта - защото истинската любов е безкрайна и винаги жива. Бодливата зеленика символизира безсмъртието, короната от тръни на нашия Спасител, а червените плодове - кръвта, пролята от него. Ангелите са вестители на добрата вест за раждането на Спасителя. Техните песни призовават за мир и любов между хората на земята. Камбаната трябва да върне хората в прегръдките на вярата. Когато закачил малък подарък на елхата, благият старец нарекъл играчката: "Бог така възлюби света, че му даде своя единствен Син, а ние сме благодарни за неговия несравним дар. Мъдреците се поклониха пред свящото дете и го дариха със злато, тамян и смирна. Нека поднасяме подаръци в духа на мъдреците".

Коледарите

Коледата е празникът, в който като с невидими нишки се вплитат в едно далечно минало, християнски идеи и българска народна традиция. Всъщност, 25 декември като ден на раждането на Христос влиза в църковния календар едва през IV век, което най-вероятно идва, за да даде нов смисъл на широко популярните тържества около зимното слънцестоене. Така образът на младенеца Иисус се наслажда върху древния образ на младото слънчево божество, родено на границата между старата и новата година. Обичаме този ден. В него се ражда началото, слънцето започва отново годишния си кръг, а ние - човеците се надяваме, оставили след себе си неудачите, честити да встъпим напред с благословия от Христос, покровителство на св. Богородица и всички светци. На Коледа се чества Рождеството, пеят се песни, възхваляващи Божията майка, свършва дългият пост и тези, които са го спазвали стриктно, се причестяват в църква. Трапезата на празника е богата. С нея се свързва традицията на заколване на прасе и тежките ястия като капама и чомлек, витите

баници и пити, и разбира се малките колачета- краваи, за най-чаканите гости в коледната нощ - коледарите.

Коледарите - "многожелани гости, предвестници на благи дни и край на дълги пости!"

Те идват в дома с песни и благословии, със силата да носят здраве и успех - като след полунощ и до зори ритуално обикалят селището. Целта им е да въздействат върху природния и обществен живот по магичен начин.

Коледарите са млади мъже - момци, готови за задомяване. Водени са от по-възрастен, женен мъж, който ги посвещава и учи в специалните ритуали и песни.

Водачът е посредник, както между мъртвите и живите, тъй и между старата и новата година. Наричан кум, почитан и възнаграждаван, покровител на момците, царят (станеникът) е най-представителната фигура и трябва да е добър стопанин, мъж в разцвета на силите си и речовит, за да може да благославя; по неговото име се споменават плодородните години в селото.

Отговорен за реда на коледуването, водачът е единственият упълномощен от традицията "жрец", който от своя дом и стан известява, приканва и разпорежда.

В деня преди Коледа той изпраща калесници с бъклица, да известят всички стопани от селото за предстоящия празник и от негово име да поискат съгласието им коледарите да ги посетят. Калесниците приканват настоятелно всички младоженци и по-възрастни мъже, стари коледари, да се присъединят към тяхното шествие през нощта. Вечерта момците и поканените се събират в стана, и се разпределят по чети (тумби) за отделните махали в селото.

Песенният репертоар на коледарите е богат, със сложна митологична концепция за света, за неговата гибел, Божич и съграждане.

Те разказват, че идват от "долна земя", през кални реки и по кални друмове, за чудно дърво на морето и змей в корените му, за юнака, който надбягва слънцето и извършва редица геройства, за да потекат реки от злато и сребро, за раждането на света и началото на годината на "Младия Бог" - "Божич", за светците.

Песните с различни повествования се изпълняват по време на пътя, пред портите на дома и вътре в къщата, за домакина и неговото семейство. Наричанията рисуват картината на благополучието и щастието, един желан свят, представян като реално случил се, чрез словесна магия и заклинанието "Амин", т.е. дай Боже да се случи.

Накрая, благословени от стопанина на дома, „добрите гости” се даряват с пари и храна, и се отправят към следващата къща в селището.

Коледуването е съкровена вяра и средство за емоционално вживяване в ритъма на Вселената, за да се получи желаното ниво на доверие към нея и за да се извоюва достойно за човека присъствие в неизвестното бъдеще.

В друг аспект то носи далечна връзка с тайните мъжки общества през древността и силата на водача в тях. Посвещаването в коледарските песни е специално. Младите неомъжени мъже се събират с тази цел в дома на своя станеник - водач от Никулден до Божич, а коледуването е тяхното ритуално представяне като зрели мъже в обществото и готовността им да се задомят.

10 странни новогодишни традиции

Щастие, късмет, любов и пари през Новата година - това си пожелават всички хора по света. А за да е по-сигурно, че желанията им ще се сбъднат, всяка нация си има ритуали за 31 декември, които да гарантират сполуката през следващите 12 месеца. Жителите на Сао Пауло задължително обличат

цветно бельо, специално предназначено за новогодишната нощ. Ако празнуващият е облякъл червено бельо, то той се надява на любвеобилна година. Ако цветът е жълт, то той се надява парите да бъдат негов спътник през следващите 365 дни. Ето още странни 10 новогодишни традиции от различни точки на света.

1. В малкото **чилийско** градче Талка съществува традиция да се посреща Нова година в гробището. В продължение вече на 17 години жителите на Талка се събират в новогодишната нощ на градското гробище. След тържествената церемония, около единадесет часа, кметът на града церемониално отваря портите на гробищния парк и желаещите могат да се отидат до гробовете на своите близки, традиционно в присъствието на класическа музика. Тази сравнително нова традиция датира от 1995 г., когато местно семейство решава да посрещне Нова година на гроба на свой близък. В наши дни чудатата традиция спазват над 5000 семейства.

2. На места като Куско и Мачу Пикчу в **Перу**, хората посрещат Новата година с някои от древните обичаи на инките. Един от тях, Темаскал (в превод "баня"), с течение на годините се е превърнал в популярна туристическа атракция. В своята същност този обичай представлява малка конструкция от дърво, която символизира Майката Земя. Преди баня стените се нагриват много силно, като допълнително се внасят и нажежени до червено вулканични камъни. Посетителят присяда и започва бавно да облива стените и камъните със студена вода. Пространството обилно се насища с пара и с ухания, отделяни от тревите и билките, нахвърляни върху горещите камъни. Смята се, че който влезе в тази постройка, се преражда духовно.

3. В **Русия** все по-популярен става един екстремнен обичай за посрещането на Нова година. Домакин на този обичай е най-дълбокото езеро във света - Байкал. В новогодишната нощ професионални водолази пробиват дупка в леда и се гмуркат минимум на 40 метра дълбочина. Ритуалът нямаше да е толкова чудноват, ако водолазите не носеха със себе си в дълбините коледна елха.

4. Жителите на **Манила** посрещат Новата година, заобиколени само от кръгли вещи (по възможност), наподобяващи по форма монетите. Те се смятат за символ на просперитета и богатството през идващата година. Много домакинства поставят на видно място купчини с кръгли плодове, като често броят на плодовете е точно 12. Някои филипинци използват по-модерен прочит на традицията и носят дрехи на точки. В някои части на Филипините този обичай е на голяма почит и на тези, които не го спазват, не се гледа с добро око.

5. В навечерието на Нова година **испанците** имат странната традиция да изядат 12 зърна грозде (или uvas), лапвайки по едно зърно на всеки удар на часовника, отброяващ часовете до полунощ. Смята се, че този ритуал осигурява добро здраве и просперитет за всеки от месеците на новата година. В някои от по-големите испански градове хората се събират на градския площад и ядат заедно гроздовите зърна, докато си предават един на друг бутилки с кава (вид леко газирано каталунско вино, с бял или розов цвят).

6. Във **Финландия** младите жени хвърлят през рамо обувката си и, ако тя падне с върха към вратата, ще има сватба. Дългогодишна финландска традиция е и Новата година да се прогнозира с... разтопен калай. Калаят се загрява и се излива в съд с вода, а по образувалите се форми в течността се гадае бъдещето. Формата на сърце означава сватба, корабът - пътуване, а прасето е знак за изобилие от храна.

7. В **Панама** посрещането на Новата година е свързано със специални кукли на известни личности, наречени tinacos. Популярните хора могат да са актьори или пък политици, спортисти или певци - техните кукли се изгарят публично сред празничния огън. Този ритуал, който странно напомня на африканските вуду ритуали с кукли, всъщност представлява старата година и се смята, че пречиства хората от злите сили, за да започнат начисто новата година.

8. По време на новогодишните празненства в **Шотландия**, наречени Хогманай (Hogmanay, ново утро), из цялата страна се изпълняват огнени ритуали. При тези церемонии, най-известни в малкото рибарско градче Стоунхейвън, няколко обучени човека обикалят града с огромни огнени топки, които въртят умело около себе си. Те символизират слънцето и се смята, че пречистват от лоши сили. Шотландците имат и ритуал, наречен "първи стъпки" (first-footing), който се изпълнява веднага след полунощ на 1-ви януари. Според традицията, който пръв премине прага на дома, трябва да носи дар (обикновено сол или уиски), за късмет на домакинството.

9. По време на коледните празници в **Беларус**, неомъжените жени играят игри, за да видят бъдещето

си - коя от тях ще се омъжи през новата година. В една от тях пред всяка жена се поставя купчина царевича и се пуска петел. Към чиито куп се насочи петелът първо, тази жена ще се омъжи първа. В друга игра омъжена жена скрива предмети из къщата, а неомъжените ѝ приятелки ги търсят. Която намери хляб, ще се омъжи за богат мъж, а която открие пръстен, ще си намери красив съпруг.

10. В предишните няколко десетилетия хората в **Естония** са се стремели да се хранят седем пъти на 31 декември. С това те са смятали, че си осигуряват изобилие през новата година, а всеки човек, изял седем ястия, разполага със силата на седем човека. В съвременния прочит на тази традиция, особено в столицата Талин, храната в този ритуал е заменяна най-често с алкохол.

ПРОЕКТИ Релефни изображения на десет културно-исторически забележителности вече са достъпни за хората с нарушено зрение

Ваня ДИМИТРОВА

Преди няколко години екипът на Сдружение "Център за подкрепа на социалната интеграция - Приоритети" реализира проект, финансиран по столична програма "Култура", по който бяха изработени макети на 5 емблематични сгради в центъра на София. Макетите бяха посрещнати с интерес от незрящите, но, за съжаление, в момента те се съхраняват във фондовете на Музея за история на София, без да са изложени на достъпно място за посетители.

Като продължение на тази линия на развитие, през 2019 г. работещият към сдружението екип реши да насочи усилията си в същата посока, но с известна промяна в крайния продукт. Този път беше разработен и, за щастие, беше одобрен от Агенцията за хората с увреждания проект за изготвяне на релефни изображения на популярни културно-исторически обекти от цялата страна.

В края на август бе сключен договор между сдружението и АХУ, с който стартира реализацията на проект "Иновативни възможности за запознаване на лица със зрителни увреждания с обекти от културно-историческото наследство на България".

След сериозни обсъждания екипът на сдружението избра да съсредоточи усилията си върху следните десет обекта: Паметника на Васил Левски и Националният дворец на културата (София); Рилския манастир; Античния театър (Пловдив); къщата-музей "Тодор Каблешков" (Копривщица); кораба "Радецки"; Мадарския конник; археологическия средновековен комплекс "Перперикон"; остров "Св. Анастасия" (Бургас) и катедралния храм "Св. Успение Богородично" (Варна).

Представянето на всеки един от обектите включва техни релефни изображения, съпроводени от два пояснителни текста. Основният вариант на представяне е брайловият. За удобство на ползвателите материалът не е събран в един голям том, а е разпределен в 10 самостоятелни книжки. На първите страници на всяка книжка е поместен текст "Културно-историческа справка", в който се дават сведения за представяния обект - кога е създаден, с какво е характерен, каква е неговата съдба през годините, какво е неговото място в българската история.

Следва кратък текст, озаглавен "Специализирано описание". В него се дават конкретни инструкции на незрящия или слабовиждащ ползвател - как да се запознае с обекта, къде да постави ръцете си, откъде да тръгне, какво се намира на даденото място, какво следва наляво или надясно. Така, стъпка по стъпка, следвайки описанието, съответният любознателен потребител може, от една страна, да придобие цялостна представа за показания на изображението паметник от културно-историческото наследство на България, а, от друга, да се запознае и с най-съществените негови детайли и специфични характеристики.

Цялостното изображение, както и споменатите току-що детайли, са изработени върху микрокапсулна хартия. Както вече бе казано, двата текста, отпечатани на брайлов шрифт, и релефните изображения на всеки един от представените обекти са поместени в отделни книжки. По този начин беше постигнат компактен и удобен за ползвателите формат. Към така получените комплекти от по десет брошури е добавена и книжка на плоскопечатан шрифт, в която са включени всички пояснителни и информативни текстове, както и снимки на поставените в брайловите варианти релефни изображения. Комплектите се допълват и от аудиодиск, на който същите текстове са качени в MP3 формат.

За релефните изображения бяха използвани подобрени от интернет пространството подходящи снимки, които в хода на работата трябваше да бъдат обработени и адаптирани спрямо перцептивните възможности на незрящите. Това е много деликатен процес, защото в него, от една страна, от изображенията трябва да се отстранят много детайли, които при опипване изглеждат само като точки, чертички или петна, затрудняващи ориентацията в разпознаването на изображението.

Много сериозно предизвикателство пред работещите екипи се оказа проблемът за намиране на най-добрия баланс между стремежа на един лист с формат А4 да бъде показан цялостният облик на разглеждания обект и, в същото време, да бъдат съхранени и показани в достатъчно голям за опипване размер най-съществените детайли от неговата конструкция. Точно това наложи обектите да бъдат представени с повече от едно изображение - например картина на целия обект в перспектива и на следващата страница друга картина с отделна част от него, заснета от друг ъгъл.

Фирмата външен изпълнител "БГ Асист" сътрудничи по проекта за оформлението, предпечатната и печатната подготовка на книжките.

Преди да се пристъпи към пълномасщабната реализация на замисъла, бяха отпечатани работни варианти на изображения на три обекта, които екипът предостави за тестване на лица от целевата група. Техните препоръки също допринесоха за подобряване качеството на релефните изображения и особено на специализираните описания към тях.

Изпълнението на дейностите по проекта приключи в началото на декември. Изработихме 50 комплекта, съдържащи десет книжки на брайлов шрифт, една на плоскопечатан шрифт, за да има възможност незрящият ползвател да разгледа изображенията и с помощта на зрящ помощник, както и един компактдиск с аудиозапис на текстовете. Описанията на релефните изображения в аудио и дигитален формат са достъпни и на сайта на сдружението.

Състояха се срещи в осем града: Плевен, Габрово, София, Враца, Пловдив, Сливен, Бургас, Варна, където книжките бяха представени и предоставени на незрящи и слабовиждащи ползватели. Част от тях вече достигнаха и до центрове за социална рехабилитация и интеграция на лица със зрителни увреждания, брайловите библиотеки и специализираните училища. Навсякъде книжките предизвикаха голям интерес.

Екипът на Сдружение "Център за подкрепа на социалната интеграция - Приоритети" се надява, че резултатите и от този проект на сдружението ще се окажат още една реалистична възможност за хората със зрителни увреждания да се доближат до истинските културно-исторически ценности на нашата страна.

Нов формат на състезание спомага за развитие и придобиване на комплексни умения, способности и сръчности

Нова форма за осмисляне на свободното време, съчетана с подобряване на физическите и психическите характеристики на хората със зрителни увреждания, се реализира с провеждането на

комбинация от три вида спорт, обединени в Първи национален турнир по триатлон за незрящи. Машабната масова проява на представителни отбори на спортните клубове от Федерацията "Спорт за хора със зрителни увреждания" оживи за няколко дни Дряново и околностите му! Десетки спортисти с доказани проблеми в зрението и техните придружители се впуснаха с ентузиазъм в оспорвана надпревара, за спечелването на Купа "Стара планина" по триатлон за незрящи.

Веднага след откриването и техническата конференция на турнира, проведени в хотел "Поп Харитон", велоалеята край с. Цинга се огласи от глъч и овации за финализиращите екипи, състоящи се от незрящ състезател и водач на тандем. Впускайки се в надпревара с времето, последните двойки финализираха със скриващите се зад сивите облаци лъчи на залязващото слънце. А обсъжданията, коментарите и споровете, свързани с тандемите, се пренесоха на гостоприемната територия, предоставена ни от любезния персонал на хотела.

На километровото разстояние най-добро време дадоха Тодор Георгиев и Негослав Събев от СК "Бялата лястовица" - Габрово, завършили първи и трети, а втори се класира Хакан Осман от СК "Болид" - София. В класирането за най-добър водач на тандем призовите места заслужиха Петър Нанев от СК "Успех" - София, Мирослав Янев от СК "Успех" - Варна и Димо Димчев от СК - Пазарджик.

Отборен първенец и носител на Купа "Стара планина" по колоездене с тандем стана СК "Пирин спорт" - Благоевград, следван от СК "Успех" - Варна и СК "Витоша" - София.

Но най-интересното предстоеше през следващите два дни.

Подкрепена с вкусна закуска в ресторанта на хотел "Поп Харитон", цялата армада от незрящи спортисти и техните придружители се изсипа в спортната зала на гр. Дряново. Там ни посрещнаха с отворени врати Стефан и Ангел, които се бяха постарали, заедно със собствениците от общината, да осигурят чудесни условия за провеждането на състезанията по шоудаун и стрелба с лък.

Под ръководството на съдиите Вики, Диди, Теди и Желю се изиграха първите три кръга, в резултат на които се определиха и шестимата финалисти, които в преки двубои всеки срещу всеки трябваше да определят индивидуалния победител в турнира по шоудаун. А жителите на Дряново с неподправено любопитство наблюдаваха настъпилото оживление около спортната зала на китния балкански градец.

Третият ден от Първия национален турнир по триатлон за незрящи започна устремно, с набраната инерция от предишните състезателни дни. Слънцето щедро раздаваше топлите си есенни лъчи, а в спортната зала отново закипяха страстите в редиците на незрящите спортисти.

Най-въълнуващите мигове за 48-те незрящи състезатели се свързаха със стрелбата с лък, изискваща пълна мобилизация на тялото, волята и духа. Всеки имаше право да забие по 12 стрели в мишената, а съдиите Кали, Иван и Светла дирижираха с вещина участието на стрелците, според степента на увреждането им.

Паралелно със стрелбата с лък, в малката зала за тренировки кипяха страстите във финалната шестица в състезанието по шоудаун. Третото място заслужи Хакан Осман, а Добромир и Теодор в директен двубой трябваше да определят крайния победител. Финалната среща протече оспорвано, с първоначално преимущество за Тео, заличено във втория сет от Добромир. Но в последния трети сет Теодор наложи волята си и спечели срещата, с което напълно заслужено си осигури и златния медал в дисциплината.

Отборен победител и носител на Купа "Стара планина" по шоудаун заслужено стана СК "Вихър" - Варна, с подгласници отборите на СК "Доростол" - Силистра и СК "Витоша" - София.

Последният ден от турнира по триатлон за незрящи завърши с преки двубои между състезателите с равни точки в турнира по стрелба с лък, за определяне на крайното класиране в дисциплината.

Индивидуален победител по стрелба с лък и носител на златен медал стана Тодор Георгиев от СК "Бялата лястовица" - Габрово, с подгласници Бончо Бонев от СК "Успех" - Варна и Кънка Витова от СК "Пауталия" - Кюстендил.

Отборното състезание и Купа "Стара планина" по стрелба с лък спечели отборът на СК "Пауталия" - Кюстендил, следван от СК "Витоша" - София и СК "Успех" - Варна.

Първият национален турнир по триатлон за незрящи бе закрит официално с тържествена церемония в голямата зала на хотел "Поп Харитон", на която присъстваха и представители на Община Дряново, Съюза на слепите в България и Федерация "Спорт за хора със зрителни увреждания".

Комплексен индивидуален победител в Първия национален турнир по триатлон за незрящи и носител

на златен медал стана Тодор Георгиев от СК "Бялата лястовица" - Габрово, със спечелени 122 точки. Второто място и сребърен медал със 121 точки завоюва Хакан Осман от СК "Болид" - София. Третото място и бронзов медал бе отредено за Бончо Бонев от СК "Успех" - Варна, с равен брой точки с втория, но с по-малко класирания в челната тройка на отделните турнири.

Както интересно и оспорвано започнаха състезанията по отделните дисциплини в триатлона за незрящи, така и завърши надпреварата, с минимални разлики в представянето на всички състезатели и отбори. Всичко това доказва старание и проява на висок спортен дух, майсторство и ценни качества, показани от незрящите спортисти в процеса на подготовката и участието в спортните дисциплини на турнира.

Организацията и провеждането на Първия национален турнир по триатлон за незрящи стана възможно с финансирането на проектно предложение от Агенция за хората с увреждания /АХУ/, представено от Спортен клуб "Успех" - София! Турнирът по триатлон за незрящи се осъществи и със съдействието на Съюза на слепите в България /ССБ/, и Федерация "Спорт за хора със зрителни увреждания" /ФСХЗУ/. Успешното провеждане и приключване на проект "Първи национален турнир по триатлон за незрящи" е показателно за постигането на поставените основни цели - като развиването на комплексни физически умения чрез участие в три вида спорт, социално приобщаване на хората без зрение и промяна на обществените нагласи към тях.

Постигането на целите на проекта ще съдейства за социално приобщаване на хората със зрителни увреждания и активното им включване в обществения живот.

Изграждането на волеви качества, стремеж за изява и повишаване на комплексността на уменията за независим живот увеличават шанса на хората с нарушено зрение за последваща успешна трудова реализация.

Популяризацията на дейностите по проекта и медийното им отразяване, от своя страна, ще представят пред обществото хората със зрителни проблеми като равноправни и достойни граждани, които могат да допринасят за развитието на страната.

Проектът "Първи национален турнир по триатлон за незрящи" напълно кореспондира с целите и приоритетите на АХУ и ССБ, а именно: допринася за преодоляване на обществената изолация на хората със зрителни увреждания, постига трайното им социално приобщаване, води до повишаване на личностното самочувствие и утвърждава обществената значимост на тази уязвима група.

Практикуването на различни видове спорт е предпоставка хората със зрителни увреждания да повишат своя интегритет.

Ежегодните турнири в спортните клубове стимулират и насърчават хората с увреждания към пълноценно участие, към усвояване на знания и умения, към духовно израстване. Атмосферата на отборния дух и здравословната надпревара са насочени към общите цели на АХУ - "създаване на благоприятна среда в микрообщностите и развитие на възможности за пълноценен живот на хората с трайни увреждания, чрез активното им включване в спортни прояви".

Проектът "Първи национален турнир по триатлон за незрящи", като нова форма за развитие и придобиване на комплексни умения, способности и сръчности, чрез физически натоварвания на всички групи мускули и сетива, търси и ще утвърди тези положителни ефекти за организма на хората с увредено зрение. За да се постигне по-висок градус на състезателната атмосфера и разширяване на социалните контакти на незрящите спортисти, бяха привлечени състезатели от спортни клубове, работещи с хора със зрителни увреждания от цялата страна. Всички клубове, членуващи във ФСХЗУ, споделят виждането, че шоудаунът, колоезденето с тандем и стрелбата с лък са от онези видове спортове, които много бързо завладяват незрящите хора и те много лесно преодоляват препятствията при практикуването им.

Провеждането на националния турнир по триатлон за незрящи, като нова форма за спортни изяви в общността, ще повиши вниманието на обществото към лишените от зрение, като хората ще могат да се убедят във физическите и умствените способности на незрящите, и да ги възприемат като нормални участници в общественият живот, със заличаване на всякакви предубеждения.

Сигурни сме, че чрез реализацията на състезанията по триатлон ще се повиши интересът към спорта сред незрящите, ще се създаде усещане за "голямата общност" на любителите на нови динамични и атрактивни спортове, и ще се генерират силни и стабилни мотиви и стремежи за нови предизвикателства за постигане на "здрав дух в здраво тяло".

РЕКЛАМИРАЙТЕ ПРИ НАС Рекламна тарифа на списание "Зари"

Корици:

- Втора корица (1 цвят) – 150 лева.
- Втора корица (4 цвята) – 230 лева.
- Трета корица (1 цвят) – 150 лева.
- Трета корица (4 цвята) – 230 лева.
- Четвърта корица (4 цвята) – 300 лева.

Вътрешни страници:

- Цяла страница (1 цвят) – 100 лева.
- Цяла страница (4 цвята) – 170 лева.
- Половин страница (1 цвят) – 70 лева.
- Половин страница (4 цвята) – 100 лева.
- Четвърт страница (1 цвят) – 40 лева.
- Четвърт страница (4 цвята) – 70 лева.
- 1/8 страница (1 цвят) – 25 лева.
- 1/8 страница (4 цвята) – 30 лева.
- 1/16 страница (1 цвят) – 15 лева.
- 1/16 страница (4 цвята) – 20 лева.

За фиксирано място – плюс 10%.

Цените са без ДДС

Отстъпки:

- 10% за 3 поредни реклами.
- 15% за 6 поредни реклами.
- 25% за 12 поредни реклами.

* Цените са при предоставен готов файл от страна на рекламодателя. За изработване на файл от предпечата на списание "Зари" цената е по допълнително договаряне.